

SUOČAVANJE

GUBITAK, NEOBJAŠNJV

Bouvi
Velimir Ćurgus Kazimir

Dok mislim na tebe, ne znam zbog čega, u glavi mi odjekuje ime jednog strašnog mesta koje je istovremeno i mesto i događaj. Potočari!

Jednom smo, valjda, proveli skoro godinu dana krevet uz krevet. Naučio sam se da njegovo hrkanje i zvuke okretanja i uzdisanja prepoznam u mraku iako je oko nas bilo još dvadesetak odraslih muškaraca. Kad kažem „valjda“ ne mislim na zaborav, već na povremene udare zaprepašćenja i osećanje izgubljenosti u ovome gde sada živim. Ovo je vreme, nesumnjivo, sasvim drugog agregatnog stanja od onoga kada smo bili samo odrasli muškarci. Tada sam bio samo protresan mestom i okolnostima u kojima sam se našao. Osećam neprekidnu drhtavicu zbog gubitka koji ne mogu nikome da objasnim.

Služenje vojske svakako spada u one ljudske situacije i okolnosti koje se prepoznaju kao besmisleno gubljenje vremena i života. Sa kletvom protiv arčenja života mi često, međutim, mnogo godina kasnije, uspevamo da prizovemo samo vojničko vreme. Kao da su svi drugi dani, meseci i godine provedeni u rutinskom odradivanju i zarađivanju za život, u pijančenju i džabalebarenju, u dugom nedeljnog izležavanju, imali neki dublji i plemenitiji smisao. Da li je jedini životni promašaj bila ta godina provedena u vojsci ili je to jednostavno bila neka vrsta zaklona i opravdanja za sve druge besmislice i fućanje života koje smo iskoristili? Kad zrelo razmislim, ti mi, nekako, izgledaš kao sušta esencija, suvi koncentrat – prah koji prelazi u ulje promašenosti i uzaludnosti.

Ono što me, međutim, najviše pogađa to nije ono što si mogao, a nisi iskoristio, već tvoja beskrajna naivnost i glupost, neizdržljiva moć vezivanja i upijanja za ljude koji su pored tebe prolazili. Ti, naprsto, nisi imao nikakve šanse da se vineš do nekakvog otkrića ili bar trenutnog ispunjenja. Sumnjam da je postojao događaj koji je mogao da te omađija i da se u tebe utisne kao alem kamen sećanja. Ne samo da verovatno nisi umeo da se osvrneš na samog sebe, da pročačkaš po svojim sopstvenim uspomenama i osećanjima, nego si bio potpuno neposoban da se dokopaš nečega što bi moglo da bude neka vrsta sna ili vizije. Vojska je za tebe bila obavezno iskustvo kroz koje se prolazilo neumitno kao kroz detinjstvo. Za mene je to bio kuluk koji nisam uspeo da izbegnem. (A toliko sam se trudio da ne odem u vojsku.)

Ali zar se sada, dok mislim na tebe, i ja ne predajem tom omamljujućem osećanju da je, najzad, sve išlo svojim tokom i da sam se dokopao neke luke, neke vrste skloništa odakle mogu mirno da posmatram ono što je prošlo? To je, naravno, samo varka. Niti sam se dokopao sigurnosti, niti mogu mirno da gledam u prošlost. Ono što je prošlo to je bolno i uznemiravajuće, a ne mirno i okrepljuće. Bez obzira da li je imalo veselo ili tužan tok. Dok mislim na tebe, ne znam zbog čega, u glavi mi odjekuje ime jednog strašnog mesta koje je istovremeno i mesto i događaj. Potočari!

Nemam nikakvih opipljivih dokaza ili činjenica koje bi davale za pravo mojoj fantaziji. Jedino što znam jeste da si bio musliman iz nekog malog mesta u istočnoj Bosni. Nisu, međutim, svi muslimani iz Istočne Bosne završili u Potočarima. Daleko od toga! Ako si kojom srećom bio iz Kalesije... Nisam se, međutim, obratio Crvenom krstu, niti agenciji za nestale, iz jednostavnog razloga jer ne znam ni šta bih tražio, niti koga bih otkrio. Mi nikada nismo bili prijatelji u onom smislu u kojem su to ravnopravni, jednaki ljudi. Između nas je uvek postojala pravilja u obrazovanju, tradiciji, načinu života, interesovanjima. Bili smo neravnopravni i u intelektualnom i u fizičkom pogledu, ali to se nekako najlakše podnosilo. Mnogo su mi teže padali izlivи detinjastih emocija, kučeće obožavanje, ljutnja ili uvređenost. Kada prema odrasлом ljudskom biću gajite neku vrstu roditeljskog odnosa, pri tome je razlika između nas bila svega sedam-sam godina, a sve se to odvija u jednom potpuno tuđinskom svetu za koji najmanje što mogu da kažem je da nam nije bio previše sklon, onda se to ureže u dušu na snažniji i dublji način od mnogih prelomnih, sudbinskih događaja koji se obično vezuju za svadbu, diplomu, prvi posao, rođenje deteta, smrt roditelja. Ne, ne mogu da poredim događaje. Pogotovo ako događaja nije bilo. Ukoliko je on ipak negde živ i zdrav, ukoliko je na vreme pobegao u Nemačku ili Austriju, ukoliko se dokopao spasonosne ledene obale Labradora, onda bi i celo ovo sećanje i mnoštvo zbrkanih, zgužvanih, vlažnih osećanja bilo izlišno. Da li bi? U svakom slučaju pretvorilo bi se, u najboljem slučaju, u zimogroznu drhtavicu prolaznosti i zaborava. Ali sećati se sebe u mladosti i gledati svoj trenutni lik u staklu nešto je sasvim drugo od strepnje i osećanja krvice zbog onoga što se odigralo u tvojoj neposrednoj blizini, pod, takoreći, zajedničkim krovom...

U vojski je otkrio mnoge stvari. Između ostalog i da svakog dana izlaze nove novine. Nikada u životu nije video ni tramvaj, ni trolejbus. Do vojske nije znao da se muzika može slušati i sa slušalicama tako da to bude samo tvoja stvar. Kada sam mu jednog dana pokazao kako radi vokmen on se pretvorio u drugu ličnost. Vrlo brzo je otkrio kako se ista stvar može slušati beskrajno mnogo puta. Kao da ga ponovo gledam kako sedi u senci velikog bagrema pored odbojkaškog terena i kako lagano pomera glavu levo-desno. Opet sluša „Malog mrava“ ili „Spajders of the Mars“.

Bio je osjetljiv i alergičan na mnoga stvari. Iako je bio odrastao u malom mestu okruženom brdima, šumom i divljinom nije zbog toga bio ni malo prilagođeniji životu u prirodi od nas gradske dece. Na suncu bi izgoreo, od prvog mraza se prehladio, od zelenih šljiva dobio proliv, od vojničke konzerve izašli bi mu crveni pečati. Bio je predusretljiv, skoro servilan. Izmicao se kada bi počela prepirkla. Nije učestvovao u pijankama ili izazivanjima incidenta kada bi dobio izlaz u grad. Jednom sam ga vodio u bioskop da gledamo neki domaći film, mislim „Lito vilovito“. Smejao se kao petogodišnje dete. Ali nije tražio da ponovo ide u bioskop. Bio je dovoljno sretan što je bio u „kinu“ posle kojeg je sledovala šetnja po korzou i poseta gradskoj poslastičarnici. Za takvu vrstu sreće ne traže se repeti. Mogao je za opkladu da pojede deset šampita pa je posle toga cele noći povraćao.

Nikada nije dobio ni jedno pismo. Pitao sam ga da li hoće da napišem pismo za njega ali on nije znao adresu na koje bi pismo poslao. A i stideo se. Nije imao novca, ako se pod novcem ne podrazumeva onaj sitniš koji su vojnici dobijali za džeparac. Mislim da i nije previše znao kakva je vrednost novca i šta se sa njim u stvari radi.

Slušao nas je širom otvorenih očiju. Retko je kada nešto pitao. Osim da mu pozajmim vokmen da sluša muziku.

Zašto me, posle toliko godina, proganja to što mu nisam poklonio prokleti vokmen? Sećam se, kad smo se rastajali, kako je u njega gledao dok se on ljujao okačen oko moga vrata. Da li je to bio pogled nekoga ko je čutke molio? Pa zar zbog njega nisam nabavio kasetu sa „Malim mrvom“? Mogao sam mu pokloniti vokmen. Ništa me posebno za njega nije vezivalo. Kao što sam ga hiljadu puta mogao izgubiti tako sam mogao da mu ga za rastanak stavim u ruke. Ali ljudska je neodlučnost nešto što je tajanstveno i nasumično kao i različite strane ulica kojima idemo a da o tome uopšte ne razmišljamo.

Kada sam mu prvi put stavio slušalice na uši u vokmenu je bio Bouvijev „Uspon i pad Zigija Stardasta i Pauci sa Marsa“. Prvo se paralizovao. Onda se oduševio. Stisnuo je slušalice još više na uši i klimao glavom u ritmu muzike. Pričao sam mu kasnije o raznim muzičarima i on me je slušao potpuno hipnotisan svetom roka. O Dejvidu Bouviju je volio da sluša satima. Dao sam mu nekoliko brojeva muzičkih časopisa a on je pažljivo isekao sve Bouvijeve fotografije i svuda ih sa sobom nosio. Naucio je napamet naslove svih njegovih ploča i filmova u kojima je igrao. Da li je maštao da postane Bouvi? Možda. Ili je bio zadovoljan time što je nekako uspevao da prati Bouvija gde god se ovaj mrdnuo. Iako nije znao ni jednu jedinu englesku reč, čuo sam ga noću kako šapuće izmišljenim jezikom. Ujutro sam ga, nasamo, poverljivo pitao: jesli li ti to noćas pričao sa Bouvijem, a on je, ne bez izvesnog ponosa, potvrđno klimnuo glavom.

Kada sam jednom prilikom dobio dvodnevni dopust radi polaganja ispita delovao je potpuno izgubljen. Nisam uspeo da mu objasnim kako se brzo vraćam i kako moram na put. Kad sam se vratio, on, kao da je sasvim bio zaboravio na svoju uvredjenost. Poveo me je u spavaonicu da mi kaže da je čuvao moj krevet. Kako se vreme završetka vojske bližilo kraju ja sam sve više osećao pritisak njegove privrženosti. Pitao sam ga šta će da radi kad se vrati kući a on nije znao kako da mi objasni svoj svakodnevni život makar o njemu samo maštao. Štagod sam ga pitao on se slagao. Hoće li biti dobro? Hoće. Hoćeš li da završiš školu? Hoću. Kako ti je kod kuće? Lepo. Jednom mi je pričao o tome kako ima tri sestre i kako je on najmlađi u kući. Imao je psa i mačku i sijaset životinja, što na imanju, što u šumi. Svaka je životinja imala ime i on je tvrdio da ju je mogao dozvati bez obzira kako daleko bila.

Verovatno sam zaboravio mnoštvo nevažnih, sada tako bitnih stvari koje su se odigrale dok sam se od njega oprاشtao. Znam da sam mu dao svoju adresu, broj telefona, zajedničku fotografiju ispred bioskopa, nešto para da mu se nađe dok se ne vrati kući, i – kasetu sa Zigijem Stardastom. Uzeo je kasetu, kao da je bio potpuno omadijan, pokreti su mu bili usporeni i drhtavi. Pitao je: je li ovo za stalno? Samo sam mu klimnuo glavom. Kleo se da će mu ujak iz Austrije sigurno doneti vokmen. Nismo zapalili na rastanku. Ni on, ni ja nismo tada pušili. Ja sam propušio pet-šest godina posle vojske. Nismo ni popili po pivo. Da li je on propušio? Jadničak, samo da nije počeo da puši. Bio je tako bled i mršav. I lako se zamarao. Povremeno sam se čudio kako su ga uopšte primili u vojsku. Ali, tada su u vojsku sve primali, nikad im nije bilo dosta mlađih, uplašenih i izgubljenih sinova.

Kad je počeo rat prvo sam na njega pomislio. Ako je doživeo rat morao je da ima preko četrdeset godina. Ali ja sam ga i dalje zamišljao kao golobradog, usamljenog osamnaestogodišnjaka koji nikada nije naučio kako se pravilno puca i rastavlja pušku. I mislio sam, još, ako je dočekao rat sa svojom porodicom onda

verovatno ima bar jednog sina koji je potpuno nalik njemu kad sam ga upoznao. I od tog udvajanja prošlosti, brige i tuge zbog nečega što se, možda, nikada nije desilo, osetio sam takvu tugu i teret kao da sam godinama u sebi nosio neku tešku i mučnu tajnu koja će se uskoro obelodaniti kao kraj svega onoga sa čim sam živeo i u šta sam verovao.

Kadgod sam gledao ratne vesti iz Bosne kao da sam se plašio da će negde prepoznati njegovo lice. Nisam mogao da ga zamislim da je u nečijoj vojsci, da nosi neko oružje, da je politički aktivan. Njega su svi mogli da mobilišu, ali niko od njega ne bi mogao da napravi vojnika. Bio je idealna žrtva. Kad čujem kako je pronađena još jedna grobnica pomislim da će u sledećem trenutku neki pametnjaković pokazati kasetu Dejvida Bouvija kao posebno bizarno svedočanstvo o nečemu. Pojma više nemam šta ko može da izvuče kao zaključak. Da je Bouvi bio islamski fundamentalista.

Ako si ipak živ da li se sećaš našeg druženja? Šta je, uprkos svežim tragovima nesreće i zla, od svega ostalo? Da li sam za tebe postao neka vrsta maglovitog diaboličnog lika koji te je pre mnogo, mnogo godina zaludivao pričama o čudnim stvorovima i muzici koja je bila suprotna svemu što si do tada slušao? Da li sam bio obični lakomisleni gradski mangup koji ne zna šta je to pravi, istinski život? Ili sam bio glasnik opšte propasti, baksuz koji je bio planski poslat da te udalji od tvoje vere i tradicije?

Ako ga više nema, ako je sa svojim sinom, ili sinovima, završio tamo – na onom mestu, čije ime neću više da pominjem, gde su ljudi slagani kao klade drveta, na jednoj strani glave, na drugoj strani noge, onda naizmenično, da li se, dok je gledao kako se prema njemu podižu dugačke cevi, setio Zigija Stardasta. Naravno da nije. Ne znam zašto mislim da je odlazeći ipak pomislio na mene. Možda zbog jezika kojim su govorili neki naoružani ljudi. I to me progoni mnogo, mnogo češće nego Bouvi kojeg više ne mogu da slušam.